

Permeabilita materiálů

Materiály podle jejich chování v magnetickém poli dělíme do tří základních skupin na diamagnetika (po vložení do mag. pole ho mírně zeslabují), paramagnetika (mag. pole mírně zesilují) a feromagnetika (významně zesilují mag. pole). Poslední skupina materiálů bývá pro své výrazné magnetické vlastnosti a pro své použití v konstrukci magnetických obvodů nazývána také materiály magnetickými.

Hlavními veličinami, které charakterizují magnetické pole, jsou magnetická indukce B a intenzita magnetického pole H . Vztah mezi těmito dvěma veličinami je popsán permeabilitou μ , která je parametrem úměrnosti mezi indukcí B a intenzitou pole H v určitém materiálu. Čím vyšší je hodnota permeability, tím větší indukce se vybudí v materiálu magnetickým polem stejné intenzity. Platí tedy vztah

$$B = \mu \cdot H \quad (1)$$

kde H je intenzita vnějšího magnetického pole, B magnetická indukce v materiálu a μ je jeho permeabilita. Permeabilita μ bývá také označována jako absolutní permeabilita daného materiálu. Vedle této veličiny se často používá také permeabilita relativní, definovaná jako podíl permeability materiálu a permeability vakua ($1,26 \cdot 10^{-6} \text{ H} \cdot \text{m}^{-1}$). Platí tedy vztah

$$\mu_r = \frac{\mu}{\mu_0} \quad (2)$$

Jak je ze vztahu patrné, závisí hodnota relativní permitivity na vlastnostech daného materiálu - jde tedy o materiálovou konstantu. Relativní permeabilita je bezrozměrná veličina!

Na základě velikosti hodnoty relativní permeability rozdělujeme materiály do tří základních skupin:

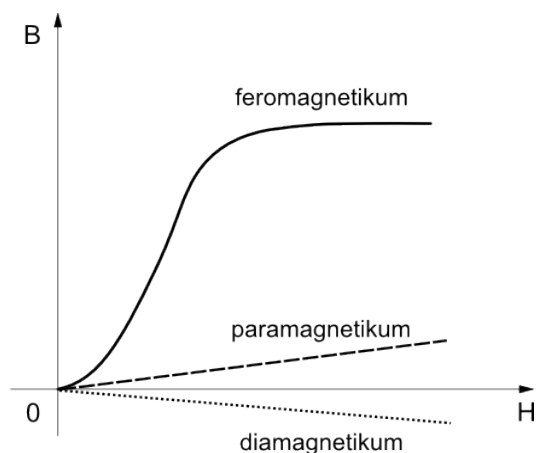
- **paramagnetické** ($\mu_r > 1$, konstantní)
  - mírně mag. pole zesilují (např. Al, Mn, Cr, Pt)
- **diamagnetické** ($\mu_r < 1$, konstantní)
  - mag. pole zeslabují (např. inertní plyny, většina org. látek, Cu, Ag, Au, Hg)
- **feromagnetické** ($\mu_r \gg 1$, závisí na intenzitě magnetického pole)
  - mag. pole výrazně zesilují (Fe, Co, Ni, Gd)

Materiál	$\mu_r (-)$	Materiál	$\mu_r (-)$
Měď	0.999990	Platina	1.000264
Voda	0.999991	Hliník	1.000023
Vakuum	1.0000000	Kobalt	80 - 200
Vzduch	1.0000003	Železo	300 - 10000
Kyslík	1.00000186	Permalloy	50000 - 140000

Tab. 1: Relativní permeability některých materiálů

U diamagnetik a paramagnetik je hodnota μ_r konstantní a blízká jedničce (jejich absolutní permeability se příliš neliší od vakua).

U feromagnetik však takovou jednoznačně určenou veličinu nelze najít. Magnetujeme-li dosud nemagnetované feromagnetikum (obr. 1), stoupá indukce B se vzrůstající intenzitou H nejprve pomaleji, pak rychleji a pak opět pomaleji. Tato křivka se také někdy nazývá **magnetizační (panenská) křivka** a je důležitou charakteristikou feromagnetika potřebnou pro navrhování magnetických obvodů. Jak je patrné, hodnota permeability materiálu tedy není konstantní, ale mění se v závislosti na velikosti intenzitě vnějšího magnetického pole.

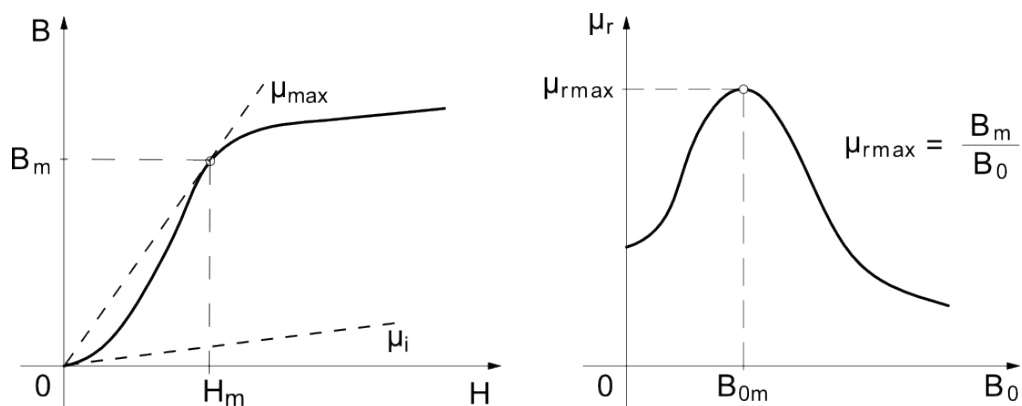
Obr. 1: Průběh magnetické indukce v závislosti na intenzitě vnějšího pole u diamagnetik, paramagnetik a feromagnetik

Je tedy třeba tyto materiály charakterizovat jiným způsobem. Vhodným způsobem je feromagnetikum charakterizovat střední velikostí relativní permeability $\bar{\mu}_r$ pro dané sycení. Jednoduše se určí ze vztahu

$$\bar{\mu}_r = \frac{B}{B_0} = \frac{B}{\mu_0 \cdot H} \quad (3)$$

kde B je indukce magnetického pole vyvolaná určitou hodnotou intenzity H pole ve vakuu. V literatuře se $\bar{\mu}_r$ prostě označuje μ_r . Typický průběh funkce $\mu_r = f(H)$ je na obr. 2. Maximální velikost permeability μ_{rmax} určíme tak, že vedeme tečnu z počátku k magnetizační křivce, určíme příslušné hodnoty H_m , B_m a vypočteme μ_{rmax} .

Dále je možné pro malé intenzity vnějšího pole určit *počáteční permeabilitu* μ_i (obr. 2), nebo *inkrementální permeabilitu* z přírůstků ΔB a ΔH při stejnosměrné předmagnetizaci.

Obr. 2 a 3: K popisu magnetizační křivky a střední relativní permeability

Měření permeability vzduchu

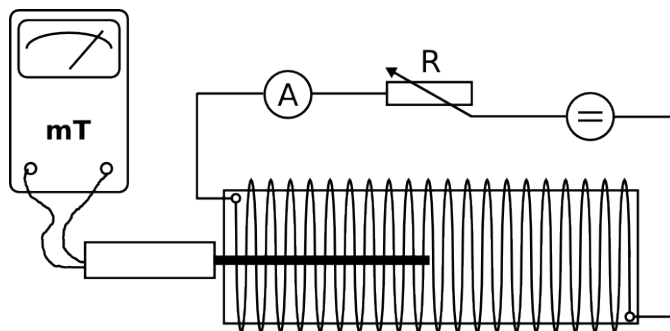
Zadání

Určete hodnotu relativní permeability μ_r a absolutní permeability μ vzduchu a porovnejte naměřené hodnoty s tabulkovými.

Pro určení relativní permeability vzduchu využijeme znalosti závislosti magnetické indukce B v dutině vzduchové cívky (solenoidu) na intenzitě vnějšího magnetického pole H vyvolaného proudem I , procházejícím cívkou. Tuto závislost lze popsat vztahem

$$B = \mu_r \cdot \mu_0 \cdot \frac{n}{l} \cdot I \quad (4)$$

Velikost indukce ve středu cívky by tedy podle vztahu (3) měla být přímo úměrná velikosti proudu tekoucímu solenoidem a hustotě závitů cívky $\frac{n}{l}$ (n je počet závitů cívky a l je její délka).

Obr. 1: Principiální schéma zapojení pro měření relativní a absolutní permeability vzduchu.

Vzhledem k tomu, že hodnoty μ_r , μ_0 , n i l jsou konstanty, lze vztah (3) zjednodušit do tvaru

$$B = k \cdot I \quad (5)$$

kde

$$k = \mu_r \cdot \mu_0 \cdot \frac{n}{l} \quad (6)$$

Pokud tedy vytvoříme graf závislosti $B=f(I)$, získáme přímku, kterou lze popsat rovnicí (4). Směrnici přímky k lze snadno určit odečtením z grafu. Dosazením získané směrnice a vyjádřením ze vztahu (5) lze následně vypočítat hodnotu relativní permeability vzduchu μ_r a následně ze vztahu (2) i hodnotu absolutní permeability vzduchu μ .

Použité přístroje

zdroj napětí
teslametr
ampérmetr
reostat

Postup

1. Přístroje zapojte podle schématu na obr. 1.
2. Sondu teslametru umístěte do středu vzduchové cívky, vynulujte teslametr a pomocí autotransformátoru nastavte proud v obvodu na hodnotu 100 mA.
3. Z teslametru odečtěte hodnotu mag. indukce ve středu cívky.
4. Postupně zvyšujte proud až do 1,5 A s krokem 100 mA a zaznamenávejte hodnoty indukce z teslametru.
5. Vytvořte graf závislosti $B=f(I)$ a z něho určete směrnici k .
6. Vypočtěte hodnotu relativní a absolutní permeability vzduchu (s přesností na 2 desetinná místa) a srovnejte s tabulkovou hodnotou.